

Ernazarova Laylo Abdusaitovna
O‘z-FIN pedagogika instituti assistenti
FarDU mustaqil izlanuvchisi
Mavlonqulova Parvina Isomiddinovna
O‘z-FIN pedagogika instituti
3-bosqich talabasi

MUHAMMAD YUSUF SHE‘RLARIDA FONETIK HODISALARNING IFODA ETILISHI

Annotatsiya: Ushbu maqolada Muhammad Yusuf ijodiy olami, shoir she‘rlarida qo‘llanilgan fonetik hodisalar, ularning badiiy ahamiyati va amalga oshish usullari haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar. She‘riyat, shoir, fonetik hodisalar, alliteratsiya, assonans, onomatopoeziya, hissiy kuchayish.

Abstract: This article talks about the creative world of Muhammad Yusuf, the phonetic phenomena used in the poet's poems, their artistic significance and methods of realization.

Keywords. Poetry, poet, phonetic phenomena, alliteration, assonance, onomatopoeia, emotional intensity.

Аннотация: В данной статье рассказывается о творческом мире Мухаммада Юсуфа, фонетических явлениях, используемых в стихах поэта, их художественном значении и методах реализации.

Ключевые слова. Поэзия, поэт, фонетические явления, аллитерация, ассонанс, звукоподражание, эмоциональный накал.

O‘zbek adabiyotida o‘ziga xos o‘rinni egallagan shoirlardan biri Muhammad Yusuf bo‘lib, uning ijodiy faoliyatda fonetik hodisalar muhim ahamiyat kasb etadi. Shoir o‘zining ruhiy holatini she‘riy asarlarida ifoda etib, badiiy tasvir vositalarini tovushlar hamohangligida amalga oshiradi. Bu esa shoir she‘rlarining emotsional-ekspressivligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Muhammad Yusuf she‘rlarida qo‘llanilgan tovush o‘zgarish hodisalari, o‘zaro uyg‘unligi, takrori va tabiiyligi misralarning ohangdorligini kuchaytiradi.

Fonetik hodisalar she‘rning tovush darajasidagi o‘ziga xos jihatlarini anglatadi. Bu hodisalar orqali she‘rning tovush ohangini, hissiy va emotsional ta‘sirini oshirish mumkin. Muhammad Yusuf o‘z she‘rlarida fonetik hodisalarni keng qo‘llab, ularni quyidagi usullar vositasida ifodalaydi:

Alliteratsiya (tovushlarning takrori) – she‘rdagi bir xil undosh tovushlarning takrori bo‘lib, u she‘rning tovush uyg‘unligini yaratadi. Muhammad Yusufning ko‘plab she‘rlarida undosh tovushlar bir qator yoki butun satr davomida takrorlanadi, bu esa asarning dinamikasini oshirib o‘quvchining e‘tiborini tortadi.

Masalan: *“Tongda toza tog‘lar tinchlikka chorlar...”* Ushbu misolda “t” tovushi takroriy qo‘llanilgan va u orqali tog‘larning tinchligi va osoyishtaligi ifodalanmoqda. *“Qadim yurtga*

qaytsin qadim navolarim” – misrasida “q” tovushining takroriy qo‘llanilishi orqali qadim so‘zining ifodasi hamda boy tarixga ega xalq ekanligimiz ifoda etilgan.

Assonans (unli tovushlarning takrori) – she’rlarda bir xil unli tovushlarning takrori bo‘lib, bu usul she’rning tovush yengilligini va ohangdoshligini oshiradi.

Muhammad Yusuf she’rlarida unli tovushlarning takrori orqali asarning emotsional ta’siri kuchaytiriladi. *“Oqib o‘tgan o‘zanlardan oqqan suvlar ovozi...”* Bu misoldan “o” tovushining takrori sukunat va osoyishtalikni aks ettiradi.

Onomatopoeziya (tovushga taqlid) – tovushga taqlid qiluvchi so‘zlar orqali tabiatdagi yoki muhitdagi tovushlarni ifodalashdir. Shoir o‘z she’rlarida tabiiy tovushlarga taqlid qilib, o‘quvchini tabiat oshno qiladi hamda uning shuuriga chuqurroq singdiradi.

“Qushlar chirqirar, suvlar sharqirar...” – bu misol orqali qushlarning va suvning tabiiy ovozi hamohanglikda ifodalanib, she’rda jonli tabiat tasvirini yaratgan.

Muhammad Yusuf she’rlarida fonetik hodisalar muhim o‘rin tutadi. Shoir tovush ohanglari orqali poetik asarlarida chuqur hissiyot, jonli tasvir va aniq obrazlar yaratadi. Bu hodisalar shoir she’riyatining ajralmas qismidir.

Hissiy kuchayish – fonetik hodisalar she’rning ta’sirini kuchaytirishga xizmat qiladi. Muhammad Yusuf she’rlarida turli tovush takrorlari orqali quvonch, qayg‘u dard va boshqa hissiy holatlarni ifodalaydi. Bu esa she’rlarning kitobxon qalbiga yetib borishini ta’minlaydi.

Badiiy obrazning yorqinligi – tovush takrori va fonetik hodisalar orqali shoir she’rlaridagi obrazlarni jonlantiradi, ularni o‘quvchilarning ko‘z o‘ngida gavdalantiradi. Onomatopoeziya, alliteratsiya va assonanslardan foydalanish orqali ijodkor she’rlari jonli tasvirga boy bo‘ladi, bu esa o‘quvchining tasavvur dunyosini kengaytiradi.

Milliy xalqona ruh yaratish. Muhammad Yusuf she’rlarida o‘zbek mentaliteti va xalqona ruhiyat fonetik hodisalar orqali aks etadi. Shoirning asarlaridagi tovush uyg‘unligi va tabiiylik xalqning his-tuyg‘ularini, hayot tarzini va tabiatni aks ettiradi. Shu tariqa, shoirning she’rlari o‘ziga xos milliy koloritga ega bo‘ladi.

Muhammad Yusuf ijodida fonetik hodisalar she’rning badiiy vositasi sifatida keng qo‘llanilgan. Uning she’rlarida tovush o‘yinlari nafaqat hissiyotlarni ifodalashda, balki she’rning badiiyligiga hissa qo‘shishda ham katta ahamiyatga ega. Fonetik hodisalar orqali Muhammad Yusuf o‘z she’rlariga jon baxsh etadi va kitobxonni o‘zining badiiy dunyosiga olib kiradi. Shu tariqa shoirning ijodi o‘zbek she’riyati tarixida muhim o‘rin tutib, milliy she’riyatimizning badiiy imkoniyatlarini boyitishga qilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muhammad Yusuf saboqlari to‘plovchi va hammuallif Sh. Qurbon. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2012.
2. Muhammad Yusuf. Saylanma. – Toshkent: Sharq, 2005.
3. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. Oliy o‘quv yurtlarining

filologiya fakultetlari talabalari (bakalavr bosqichi) uchun darslik. Mas’ul

muharrir S.Mamajonov. 2-nashr, qayta ishlangan va to’ldirilgan. – T.:

“O‘zbekiston”, 2001. – B. 560. (www.ziyouz.com kutubxonasi).

4. Nosirova.U. Poetik matnlarning pragmatik xususiyatlari. Monografiya. – Farg‘ona: “Classic”, 2020.

5. Safarov Sh., Toirova G. Nutqning etnosotsiopragmatik tahlili asoslari. – Samarqand: SamDChTI, 2007.